

УДК 378.147:82-93(075.8)=111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-2-46>

Ольга НИКОЛЕНКО,

orcid.org/0000-0001-7374-7226

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри світової літератури

Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
(Полтава, Україна) *omnicolenko@gmail.com*

Катерина НИКОЛЕНКО,

orcid.org/0000-0002-1299-8483

доктор філософії зі спеціальності «Філологія»,
асистент кафедри світової літератури

Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
(Полтава, Україна) *katharina.nikolenko@gmail.com*

ПЕРЕВАГИ МЕТОДОЛОГІЇ CLIL У ВИКЛАДАННІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У статті висвітлено теоретичні засади впровадження методики CLIL у викладанні зарубіжної літератури у закладах вищої освіти України, визначено основні принципи та підходи щодо особливостей застосування CLIL в академічному середовищі. Представлено результати участі Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка в міжнародному проєкті "Foreign Language Teacher Training Capacity Development as a Way to Ukraine's Multilingual Education and European Integration/MultiEd" у межах програми ERASMUS+. Одним із успішних здобутків експерименту стало викладання дисципліни «Історія зарубіжної літератури XIX–XX століть» на основі методології CLIL для студентів 4 курсу (бакалаврський рівень) факультету філології та журналістики. Встановлено, що методика CLIL є ефективним підходом до навчання зарубіжної літератури у закладах вищої освіти, оскільки забезпечує одночасний розвиток фахових і мовних компетенцій студентів. Успішне впровадження цієї методики вимагає системного підходу, що включає адаптацію навчальних програм, підготовку викладачів та інтеграцію сучасних освітніх технологій. Застосування CLIL у викладанні зарубіжної літератури забезпечує краще залучення студентів до навчального процесу, сприяє підвищенню рівня їхньої мовної та фахової підготовки, активізує критичне мислення та розвиває навички інтерпретації текстів у міжкультурному контексті. У статті представлено приклади інтегрованих завдань, зокрема робота з англomовними художніми й науковими текстами, творчі проєкти, рольові ігри, аналіз медіа, що поєднують мовленнєві вправи із вивченням літературного змісту. Особливу увагу в дослідженні приділено ролі візуалізації, скафолдингу та рефлексії у навчальному процесі. Запропоновано практичні підходи до подолання типових труднощів у процесі реалізації CLIL у філологічній освіті, зокрема через гнучке планування змістових модулів і міждисциплінарну координацію.

Ключові слова: CLIL, заклади вищої освіти, методика викладання, мовна компетентність, мультилінгвальна освіта, зарубіжна література.

Olha NIKOLENKO,

orcid.org/0000-0001-7374-7226

Doctor of Philology, Professor;

Head of the World Literature Department

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University
(Poltava, Ukraine) *omnicolenko@gmail.com*

Kateryna NIKOLENKO,

orcid.org/0000-0002-1299-8483

PhD in Philology,

Assistant at the World Literature Department

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University
(Poltava, Ukraine) *katharina.nikolenko@gmail.com*

ADVANTAGES OF THE CLIL METHODOLOGY IN TEACHING FOREIGN LITERATURE TO STUDENTS OF THE PEDAGOGICAL UNIVERSITY

The article explores the theoretical foundations of implementing CLIL methodology in teaching foreign literature in higher education institutions, defining the basic principles and approaches to CLIL application in the academic

environment. The article also describes the results of the participation of Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University in the international project "Foreign Language Teacher Training Capacity Development as a Way to Ukraine's Multilingual Education and European Integration/MultiEd" within the ERASMUS+ program. One of the successful achievements of the experiment was the teaching of the discipline "History of World Literature of the 19th–20th centuries" based on the CLIL methodology for 4th year students (bachelor's degree) of the Faculty of Philology and Journalism. It has been determined that CLIL methodology is an effective approach to teaching world literature in higher education institutions, as it ensures the simultaneous development of students' professional and linguistic competencies. The successful implementation of this methodology requires a systematic approach, including the adaptation of curricula, teacher training and the integration of modern educational technologies. The use of CLIL in teaching world literature ensures better involvement of students in the learning process, helps to improve their language and professional skills, activates critical thinking and develops skills of interpreting texts in an intercultural context. The article presents examples of integrated tasks, including work with English-language fiction and nonfiction texts, creative projects, role-playing games, and media analysis that combine language exercises with the study of literary content. Our study pays special attention to the role of visualization, scaffolding, and reflection in the learning process. Practical approaches to overcoming typical difficulties in implementing CLIL in philological education are proposed, in particular through flexible planning of content modules and interdisciplinary coordination.

Key words: CLIL, higher education institutions, teaching methodology, language competence, multilingual education, world literature.

Постановка проблеми. Сучасна вища освіта ставить перед викладачами іноземних мов завдання формування у студентів не лише мовної компетентності, а й здатності застосовувати англійську мову як засіб опанування фахових дисциплін. У цьому контексті методологія CLIL (Content and Language Integrated Learning) є ефективним підходом, що дозволяє інтегрувати мовне та предметне навчання, сприяючи розвитку академічної грамотності студентів та підвищенню їх конкурентоспроможності в міжнародному академічному середовищі.

Проте впровадження CLIL у вищій школі стикається з низкою проблем, серед яких недостатня методична база, відсутність єдиних критеріїв оцінювання результатів навчання, мовні бар'єри студентів і викладачів, а також потреба спеціальної підготовки педагогічних кадрів. Важливим також є питання адаптації CLIL до специфіки навчальних дисциплін різних (не мовних) спеціальностей, що вимагає чітких теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо його реалізації.

Відтак дослідження теоретичних та практичних засад впровадження методики CLIL у викладанні зарубіжної літератури у вищій школі є актуальним та необхідним для вдосконалення підходів до навчання студентів у багатомовному академічному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методика CLIL розглядається в науковій літературі як ефективний підхід до інтегрованого навчання мови та предметного змісту. Визначення цього терміна було запропоноване фінським дослідником Девідом Маршем, який зазначає, що CLIL передбачає викладання предметів або їх окремих частин через іноземну мову, маючи на меті одночасне засвоєння як предметного матеріалу, так і мовної компетентності (Marsh, 1993).

Теоретичні засади CLIL охоплюють декілька концептуальних моделей, серед яких найбільш поширеною є модель «4С», запропонована дослідницею Д. Койл у 1999 році. Вона визначає чотири ключові складові ефективного навчального процесу: засвоєння предметного змісту (Content), розвиток мовних навичок через використання мови як засобу навчання (Communication), формування когнітивних навичок (Cognition), а також розширення розуміння культурних особливостей певної країни або нації (Culture), що сприяє усвідомленню глобального контексту освіти. Згодом ця модель була розширена і доповнена, і наразі включає також формування ключових компетентностей у процесі вивчення дисциплін (Competences) (Perez et al., 2018). Ця модель визначає основні компоненти успішного заняття CLIL, що не є ані традиційним уроком мови, ані суто предметним заняттям, а поєднує обидві сфери.

Дослідження Ю. Римарчук демонструє застосування моделі «4С» у викладанні мистецтва, що свідчить про гнучкість підходу та його адаптивність до різних дисциплін (Rymarczyk, 2013). Ю. Зюдхофф наголошує на варіативності та контекстній залежності білінгвального навчання, що ускладнює створення універсальних навчальних матеріалів для CLIL-класів (Sudhoff, 2015). Водночас Е. Тюрманн аналізує підходи до мовної підтримки (scaffolding) у білінгвальному навчанні, розглядаючи особливості роботи як з початківцями, так і з більш просунутими учнями (Thürmann, 2010).

Отже, попередні дослідження підтверджують ефективність CLIL як методу інтегрованого навчання, проте акцентують на необхідності адаптації матеріалів відповідно до специфіки предмету, рівня мовної підготовки студентів та освітнього контексту.

Мета статті – дослідження теоретичних засад впровадження методики CLIL у викладанні зарубіжної літератури у закладах вищої освіти, визначення основних принципів та підходів щодо особливостей застосування CLIL в академічному середовищі.

Виклад основного матеріалу. Методика CLIL є однією із магістральних стратегій інтегрованого навчання, зокрема іноземної мови та фахового контенту, що активно застосовується у закладах вищої освіти для розвитку академічної та професійної комунікації студентів. Вона базується на одночасному опануванні предметної дисципліни та іноземної мови, що сприяє формуванню глибших когнітивних зв'язків і розвитку комунікативної компетентності.

Застосування CLIL у закладах вищої освіти має певні особливості, що відрізняють його від використання в галузі середньої освіти. Насамперед це складність предметного контенту, що вимагає глибшого розуміння спеціалізованої термінології та структури академічного мовлення. Викладання англійською мовою передбачає адаптацію навчальних матеріалів відповідно до спеціальності студентів, щоб забезпечити баланс між засвоєнням предметних знань і розвитком мовних компетенцій. Викладачі застосовують автентичні тексти, які містять фахову лексику та наукові поняття, що сприяє зануренню студентів у реальний академічний контекст. Використання інтерактивних методів навчання, таких як дискусії, проблемне навчання, групові проєкти та рольові ігри, допомагає створити сприятливі умови для мовленнєвої практики та ефективного засвоєння знань. Особливості впровадження методики CLIL у закладах вищої освіти досліджували Е. Мілн і Б. Перуча (Milne & Perucha, 2010), В. Четверик і Т. Веретюк (Четверик & Веретюк, 2024), К. Байша (Байша, 2022) та ін.

Разом із перевагами CLIL у вищій освіті постають і певні виклики. Однією з основних проблем є недостатня мовна підготовка студентів, яка може ускладнювати сприйняття складного предметного матеріалу. Викладачі змушені шукати ефективні методи підтримки студентів, щоб компенсувати мовні труднощі та забезпечити належний рівень розуміння навчального матеріалу. Крім того, важливим питанням є рівень підготовки самих викладачів, які повинні не лише вільно володіти іноземною мовою, а й бути здатними інтегрувати її у викладання фахових дисциплін без втрати якості навчального процесу.

Перспективи застосування CLIL у вищій школі пов'язані з розширенням міжнародної академіч-

ної співпраці, розробкою уніфікованих методичних підходів та активним використанням цифрових технологій. Університети дедалі частіше впроваджують навчальні програми, що базуються на методиці CLIL, з метою підготовки студентів до участі в міжнародних дослідницьких проєктах та академічних обмінах. Інтеграція технологій, таких як онлайн-курси, мультимедійні ресурси та штучний інтелект, може суттєво покращити ефективність навчального процесу, роблячи його доступнішим та більш адаптивним до потреб студентів із різним рівнем мовної підготовки.

Методика CLIL може бути реалізована у двох підходах – soft CLIL і hard CLIL, які відрізняються глибиною інтеграції мови та предметного змісту. Ці терміни були обґрунтовані Д. Койл, Д. Маршем і П. Худом у праці “CLIL: Content and Language Integrated Learning” (2010) (Coyle et al., 2010). Обидва підходи використовуються у вищій школі залежно від навчальних цілей, рівня мовної підготовки студентів та академічного контексту.

Soft CLIL і hard CLIL у вищій школі відрізняються рівнем інтеграції мови та предметного змісту, що визначає їхні різні методичні підходи та форми роботи зі студентами. Soft CLIL передбачає часткове використання англійської мови під час вивчення предмету, коли основна увага приділяється не лише змістовій частині дисципліни, але й розвитку мовної компетентності студентів. Наприклад, на заняттях із академічної англійської студенти можуть аналізувати фахові тексти, готувати реферати або брати участь у дискусіях, що допомагає їм поступово адаптуватися до іншомовного контенту без надмірного когнітивного навантаження.

Натомість hard CLIL передбачає повне викладання дисципліни англійською мовою, де мова використовується виключно як інструмент навчання. Це часто зустрічається в англомовних магістерських програмах або міжнародних курсах, де студенти опрацьовують складні концепції та дослідження, використовуючи першоджерела іноземною мовою. Наприклад, під час вивчення міжнародного права студенти працюють з англомовними юридичними документами, аналізують реальні судові рішення та ведуть обговорення актуальних кейсів без переходу на рідну мову.

У межах soft CLIL викладачі можуть застосовувати такі методи, як реферування наукових статей, обговорення ключових ідей текстів та порівняльний аналіз англомовних джерел. У студентів є можливість поступово розвивати професійне мовлення через письмові завдання, презентації та тематичні дебати. Hard CLIL, у свою чергу, орієнтований на

глибоке занурення у предмет англійською мовою, що передбачає проведення лекцій, семінарів та групових проєктів без використання рідної мови. Студенти не лише слухають і читають матеріали іноземною мовою, а й розробляють дослідницькі проєкти, готують аналітичні звіти та представляють свої роботи на наукових конференціях.

Вибір між soft CLIL і hard CLIL залежить від рівня володіння мовою та цілей навчальної програми. Soft CLIL підходить для студентів, які ще не мають достатньої мовної підготовки для повного викладання англійською, але потребують активної взаємодії з іншомовним контентом. Hard CLIL, у свою чергу, ефективний у підготовці фахівців, які планують працювати у міжнародному середовищі або продовжувати наукову діяльність за кордоном. Обидва підходи можуть успішно поєднуватися в освітньому процесі, забезпечуючи поступове занурення студентів в іншомовний академічний контекст.

Із 2019 року Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка бере участь у реалізації великого міжнародного проєкту, який називається “Foreign Language Teacher Training Capacity Development as a Way to Ukraine’s Multilingual Education and European Integration/MultiEd” і здійснюється в межах програми ERASMUS+ (рівень K2 – розвиток потенціалу вищої освіти). Окрім ПНПУ імені В.Г. Короленка, до цього проєкту залучені й інші університети України, Великої Британії, Німеччини, Естонії. Основним завданням, що стоїть перед учасниками, є опанування методології CLIL і застосування її в галузі вищої освіти у процесі вивчення різних дисциплін, передовсім не суто лінгвістичного спрямування.

Перед ПНПУ імені В.Г. Короленка вперше постало завдання оновити навчальні дисципліни в межах чинних освітніх програм за рахунок методології CLIL. Наразі експеримент із оновлення навчальних дисциплін за рахунок методології CLIL продовжується і, на нашу думку, він сприятиме розвитку освітніх програм і спонукатиме студентів до підвищення мотивації вивчення предметного контенту засобами іноземної мови.

Одним із успішних здобутків експерименту є викладання дисципліни «Історія зарубіжної літератури XIX–XX століть» на основі методології CLIL для студентів 4 курсу (бакалаврський рівень) факультету філології та журналістики. Головна мета навчальної дисципліни – познайомити студентів з духовними здобутками й художніми відкриттями світової літератури XIX–XX ст.; дати знання про основні тенденції літературного

процесу XIX–XX ст. у країнах Європи, США, Канади, Японії, літературні напрями й течії періоду; висвітлити творчість видатних митців доби; розвивати естетичні почуття й критичне мислення, формувати творчі якості та професійні здібності майбутніх учителів; актуалізувати знання, розвивати вміння й навички з англійської мови (Tenses) відповідно до методики CLIL. Навчальна дисципліна покликана сприяти формуванню особистості майбутніх учителів-словесників, підвищенню рівня їх фахової підготовки, розширенню їхнього культурного кругогляду, а також розвитку мультилінгвальної компетентності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні читати, аналізувати, інтерпретувати художні тексти та медіатексти (наприклад, фільми за творами письменників) англійською мовою; визначати культурний, історичний та соціальний контекст творів художньої літератури; доречно використовувати знання, уміння й навички щодо форм часу англійської мови (Tenses) у різних комунікативних ситуаціях, вести діалог англійською мовою стосовно літературних творів і спадщини митців, виконувати різні види завдань (індивідуальні, групові, інтерактивні із застосуванням сучасних технологій); знаходити й опрацьовувати інформацію англійською мовою.

Викладання навчальної дисципліни «Історія зарубіжної літератури XIX–XX ст.» англійською мовою на основі методології CLIL стало джерелом важливих методологічних здобутків, які ми хочемо висвітлити у даній статті.

У межах дисципліни студентам 4 курсу було запропоновано два змістові модулі. До першого змістового модулю «Екологічні проблеми в літературі Канади, США, Європи» увійшли такі теми: «Реалістичне і казкове зображення флори і фауни в творчості зарубіжних письменників», «Концепти «людина» і «природа» в зарубіжній літературі», «Ідея боротьби за виживання в зарубіжній літературі».

Другий змістовий модуль називався «Проблеми збереження культури й людяності в сучасній літературі Великої Британії, США, Японії» й охоплював теми «Проблема духовної краси й потворності у творчості зарубіжних письменників», «Хронотопи минулого і сучасного в зображенні життя літературних персонажів», «Проблема збереження культури й людського інтелекту в сучасній літературі».

Перед кожною лекцією студенти отримували відповідні направлення для підготовки. Вони повинні були прочитати англійською мовою художні тексти, подивитися фільми, а також вико-

нати певні завдання до них. Наприклад, до лекції на тему “REALISTIC PORTRAYAL OF ANIMAL LIFE IN THE WORKS OF ERNEST THOMPSON SETON. CLIL: USING Present Tenses IN FICTION AND LANGUAGE PRACTICE” студенти мали виконати такі завдання.

Preparation: 1. Read short stories by Ernest Thompson Seton: “Snap”, “Lobo”, and “Domino” (in English). 2. Use the internet to collect the scientific characteristics of the animals described in the writer’s works. Compare them with artistic descriptions.

До лекції на тему “‘MAN AND NATURE’ IN THE STORY OF ERNEST HEMINGWAY ‘The Old Man and the Sea’”. CLIL: using Past Tenses in fiction and language practice” студентам запропоновані такі завдання:

Preparation: 1. Read the novel “The Old Man and the Sea”. 2. Watch one of the movies based on the novel “The Old Man and the Sea”. Write a movie review (10-12 sentences).

Така робота сприяла кращій концентрації уваги студентів та їхній зосередженості на новому матеріалі й зануренні в англomовний контент.

У традиційному викладанні зарубіжної літератури у закладах вищої освіти головна увага приділяється художньому тексту в аспекті формування знань про літературний твір, письменника, його стиль, добу, особливості жанрів тощо. Методологія CLIL впливає на підхід до знань. Готові знання (що надає викладач) тепер посідають значно меншу частину предметного контенту – це не більше 20–30%. А решту знань студенти повинні здобути самостійно, до того ж із допомогою іноземної мови. Процес здобуття знань став для студентів більш цікавим, захопливим і мотивованим. Студенти перестали бути пасивними учасниками процесу передачі знань, вони тепер активні партнери, які беруть активну участь у кожному занятті і є його повноправними співтворцями.

Методика CLIL передбачає різноманітні форми роботи студентів, що не лише сприяють засвоєнню предметного матеріалу англійською мовою, але й активізують когнітивні навички, необхідні для критичного мислення, аналізу та систематизації знань.

Scaffolding, або поетапна підтримка навчання, спрямована на поступове ускладнення матеріалу відповідно до рівня підготовки студентів. Викладач створює умови, за яких студенти розвивають свої когнітивні навички через виконання завдань, які спочатку мають чітку структуру та підтримку, а згодом стають дедалі більш автономними. Концепцію скафолдингу вперше сформулювали американські психологи Д. Вуд, Д. Брунер і Г. Росс

в роботі “The Role of Tutoring in Problem Solving” (Wood et al., 1976). Автори зазначили, що процес скафолдингу полягає здебільшого у контролюванні дорослим тих елементів завдання, які спочатку виходять за межі можливостей дитини, даючи змогу їй сконцентруватися лише на посильній частині завдання. О. Фідкевич і В. Снегірьова акцентували увагу на тому, що головною метою скафолдингу є створення умов для успішного вирішення завдань учнем або студентом – спочатку за підтримки викладача, а згодом самостійно. «Потрібно постійно підтримувати мотивацію, намагатися, щоб процес навчання не був нудним для дітей (використовувати цікаві історії, ситуації), не перевантажувати учнів/учениць та постійно приділяти увагу тому, чи справляються вони із завданням. “Риштування” необхідно знімати поступово. Повна відмова від допомоги актуальна тоді, коли буде продемонстровано майстерність виконання завдання» (Фідкевич & Снегірьова, 2023: 111).

Й. Ляйзен розрізняє такі форми представлення навчального матеріалу, як предметна (використання матеріальних об’єктів, експериментів, дій для унаочнення контенту, який вивчається на занятті), візуальна (фотографії, малюнки, піктограми, уривки фільмів), мовленнєва (опорно-сигнальні схеми (ОСС), ментальні карти (mind maps), формулювання навчального контенту повсякденною або фаховою мовою), символічна (структурні діаграми, графіки, таблиці, математичні формули). На думку дослідника, баланс різних форм роботи учнів/студентів має бути головним дидактичним чинником побудови білінгвального заняття, оскільки «комунікація, яка відбувається у цьому процесі, робить винятково важливий внесок у мовне навчання і розвиток мовних навичок» (Leisen, 2013: 157).

У нашій практиці протягом заняття із зарубіжної літератури студенти залучалися до виконання різних видів завдань (індивідуальних, у парах, групових) на підставі прочитаних творів. Наприклад, при вивченні творчості канадського письменника Е. Сетона-Томпсона студентам були запропоновані такі завдання:

Task 1. Individual work. Complete the gaps with appropriate words in Present Tenses. Determine their proper form.

1. In the stories of E. Thompson Seton, animals and birds ... in their actual lives, habits and behaviour. (*depict*)
2. E. Thompson Seton ... environmental problems in his writings. (*raise*)
3. In recent years, many countries ... conserving flora and fauna on Earth. (*discuss*)

4. The National Organization of the Boy Scouts of Ukraine ... since 2007. (*exist*)

5. Works of fiction which ... current environmental issues (*address*), ... eco-literature in current literary criticism. (*call*)

Task 2. Work in pairs. Pick one environmental issue from the list below. Explain the essence of the problem (3–5 sentences). Which one of these is relevant for your region? 1) Global warming; 2) Nuclear energy and radioactive contamination; 3) Air pollution; 4) Water pollution; 5) Deforestation; 6) Environmental pollution. Different types of waste; 7) Soil degradation; 8) Decrease in flora and fauna diversity.

Важливу роль при вивченні зарубіжної літератури відігравали картки для інтерактивного читання художніх текстів. На підставі цих інтерактивних карток студенти мали працювати в парах або в групах і виконати завдання на підставі прочитання фрагментів текстів. Завдання містили питання на осмислення сутності образів та подій, а також передбачали використання певних форм часу.

Під час проведення лекцій із зарубіжної літератури студентам також пропонувалися різні види творчих завдань – наприклад, розповісти про подію від імені героя (або героїні) або написати лист від нього (чи від неї); уявити себе в ситуації, що зображує письменник і розповісти про своє ставлення чи про свої дії за певних обставин; прокласти шлях для літературного героя і визначити його план тощо. Усі ці завдання передбачали не тільки прочитання і осмислення художнього тексту, а й використання правильних форм часу відповідно до норм граматики англійської мови. За таких умов нам вдалося досягти органічного поєднання предметного змісту й лінгвістичних умінь і навичок. Наприклад:

Task 4. Creative work. Imagine you have the opportunity to travel to Alaska. What places do you want to visit? Use Future Tenses. Identify them.

Task 6. Creative work.

1) Imagine being one of the characters and writing a letter home before your long trip. Write about your intentions, where you want to go and what you want to achieve. Use the forms of Future Tenses. Explain the differences between them. 2) From Bill's point of view, describe his feelings and intentions at the moment when he left his companion. Use the forms of Future Tenses. Explain the differences between them.

Забезпеченню методології CLIL сприяли яскраві візуалізації, що дозволили студентам представити ключові моменти творів письменників, а також збагатити їхній словниковий запас. Із цією

метою нами були розроблені спеціальні візуалізовані словники до кожного заняття. Студенти мали знайти відповідні зображення до слів, а потім ввести їх у речення на підставі прочитаних творів, використовуючи різні форми часів. У такий спосіб поєднувалися малюнок, слово і граматичні моделі, пов'язані з цим словом.

Individual work. Vocabulary Visualized. Find appropriate pictures to match the words. Explain what the old fisherman did with these creatures upon encountering them. Use appropriate forms of Past Tenses.

SEA CREATURES: green turtle, school, mackerel, jelly-fish, marlin, tuna, tunny, sardine, shark, dolphin, carcass, skeleton

Унаслідок спостережень ми дійшли висновку, що методологія CLIL ефективно працює, коли студенти сприймають тексти різних видів – і художні, і нехудожні (наукові, науково-популярні, медіатексти тощо). Окрім того, дуже важливим є уміння трансформувати один текст в інший текст. Наприклад, студенти мали прочитати нобелівську промову Е. Хемінгуей і виконати певне завдання:

Task 3. Work in pairs. Read and explain the meaning of 1–2 sentences. Do you agree with the author? Transform Present Tense forms into Past Tense forms. Transform your sentence(s) to make them sound as if they were spoken by a writer remembering his past and what he had said in his Nobel Prize acceptance speech.

Формуванню комунікативних умінь і навичок студентів сприяли проблемні ситуації та дискусії, у межах яких були задіяні лінгвістичні вміння й навички в поєднанні з предметним контентом. Під час них студенти мали можливість розвивати критичне мислення, добирати аргументи, сприймати іншу точку зору і погоджуватися чи не погоджуватися з нею. Приклад проблемної ситуації при вивченні творчості Джека Лондона міг виглядати так:

Task 2. Problematic situation. Imagine that you are 1) gold panner or 2) Jack London. Talk about your desires in Klondike. Use Future Tenses. Identify them.

Студентам також було запропоновано провести дискусію за цим твором.

Task 18. Discussion. How do you personally define bravery, friendship, love of life? Are these values important in the world of today? Explain these notions and how they can help you in the future. Use the forms of Future Tenses.

Серед апробованих у межах навчальної дисципліни завдань – проблемна ситуація щодо терміну «втрачене покоління» під час вивчення творчості Е. Хемінгуей.

Task 1. Problematic situation. Do you think the term “Lost Generation” is relevant for our time? What events and people can it be applied to? Explain your point of view. Use Past Tense forms.

Потім ми запропонували студентам узагальнити знання щодо терміну «втрачене покоління» з допомогою схеми.

Task 2. Collective work. Create a reference scheme (a grid of tags) “People of the Lost Generation”. Complete the scheme with the corresponding verbs in Past Tense forms.

People of the Lost Generation
(are disappointed in) societal ideals
(have lost) the purpose of their existence
(have found themselves) in a situation of helplessness
(feel) loneliness
(can't build) normal human relationships

Говорячи про «кодекс честі» героїв Е. Хемінгуея, ми запропонували узагальнити ключові моменти.

Task 5. Creative work. Put the verbs in Past Tense forms and complete the sentences.

E. Hemingway's characters with a “code of honor” (protect) They (not surrender) They were (destine) to be ... Among characters with a “code of honor”, there (be) representatives of different professions: ... They (stay) true to themselves in difficult situations, (preserve) ... They (enter) a conflict with ... But in solving this conflict they (rely) on ...

Після того доречно було провести паралелі із сучасністю і поговорити про «кодекс честі» у наш час, про сучасних героїв. Студенти мали можливість поміркувати, спроектувати ідеї Е. Хемінгуея на сучасність.

Task 6. Problematic situation. Do we need people with a “code of honor” in modern times? What is the essence of the modern “code of honor”?

Кожна лекція із зарубіжної літератури завершувалася висновками й рефлексіями, що допомагали студентам узагальнити набуті знання, вміння і навички, а також ще раз попрактикувати їх у конкретних комунікативних ситуаціях. Наприклад, ось висновки до лекції про Джека Лондона:

Conclusions and reflection: 1) Tell the story of each of the characters' experiences from their point of view. 2) Name the dangers the characters encountered along

the way. How did they overcome these challenges? 3) Give a moral assessment of the characters' actions. 4) Continue the sentence: “A true friend is someone who...”. Use the forms of Future Tenses.

А після лекції студенти отримували домашні завдання.

Homework: 1) Write 2–3 paragraphs about the main character's life upon returning to San Francisco. Use the forms of Future Tenses. 2) Draw a map of the characters' travels. Comment on this map.

Також студентам надавалися для користування тексти лекцій, презентації та інші додаткові матеріали. Студенти відзначили переваги методології CLIL у фідбеках до кожної лекції. Серед переваг вони визначили візуалізацію, інтерактивний характер лекцій, роботу в парах і в групах, цікаві творчі завдання, можливість для дискусій, практичне застосування іноземної мови, постійну зміну завдань, що сприяють активізації уваги, тощо. Із точки зору викладача можна було спостерігати більшу активність і зацікавленість студентів. Вони отримали більшу мотивацію і для вивчення предмета, і для вивчення іноземної мови. Серед недоліків, ідентифікованих студентами, – недостатність словникового запасу та комунікативних навичок з іноземної мови, що уповільнювали темп сприйняття матеріалу. Також студенти висловили пропозицію більшої дозованості навчального матеріалу, що було враховано в процесі оновлення дисципліни.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, методика CLIL є ефективним підходом до навчання зарубіжної літератури у закладах вищої освіти, оскільки забезпечує одночасний розвиток фахових і мовних компетенцій студентів. Успішне впровадження цієї методики вимагає системного підходу, що включає адаптацію навчальних програм, підготовку викладачів та інтеграцію сучасних освітніх технологій. Унаслідок експерименту, проведеного в ПНПУ імені В.Г. Короленка в межах викладання дисципліни «Історія зарубіжної літератури XIX–XX століть», нами було розроблено і впроваджено широкий спектр інтерактивних завдань, які не лише сприяли ефективному засвоєнню англомовного фахового контенту, але й розвивали когнітивні навички студентів, допомагаючи їм аналізувати, синтезувати, порівнювати та застосовувати знання у нових контекстах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байша К. Ресурси CLIL-технології у вирішенні професійних і освітніх завдань підготовки здобувачів технічних ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип. 48. Т. 3. С. 11–16.
2. Фідкевич О., Снегірьова В. Скафолдинг у системі методів багатомовної освіти. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 2. С. 107–114. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-2-107-114>.

3. Четверик В.К., Веретюк Т.В. Переваги та виклики імплементації елементів методики CLIL у контексті вищої освіти. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка та психологія*. 2024. № 4. <https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-4-08-01>
4. Coyle, D., Hood, Ph., Marsh, D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 174 p.
5. Hallet, W. Aufgaben– und Materialentwicklung. *Handbuch Bilingualer Unterricht / Content and Language Integrated Learning* / hrsg. von W. Hallet, F.G. Königs. Seelze : Klett Kallmeyer, 2013. S. 202–209.
6. Leisen, J. Darstellungs– und Symbolisierungsformen im Bilingualen Unterricht. *Handbuch Bilingualer Unterricht / Content and Language Integrated Learning* / hrsg. von W. Hallet, F.G. Königs. Seelze : Klett Kallmeyer, 2013. S. 152–160.
7. Marsh, D. Teaching Content in a Foreign Language in Finland. *Tempus*. 1993. Vol. 6. P. 19–20.
8. Mehisto, P., Marsh, D., Frigols, M.J. Uncovering CLIL: Content and Language Integrated Learning in bilingual and multilingual education. Oxford : Macmillan, 2008. 239 p.
9. Milne, E.D., Perucha B.N. Metadiscursive devices in university lectures: A contrastive analysis of L1 and L2 teacher performance. *Language Use and Language Learning in CLIL Classrooms* / edited by C. Dalton-Puffer, T. Nikula, U. Smit. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2010. P. 213–231.
10. Pérez, W. D., Fields, D. L., & Marsh, D. Innovations and Challenges: Conceptualizing CLIL Practice. *Theory Into Practice*. 2018. Vol. 57(3). P. 177–184.
11. Rymarczyk, J. Bildende Kunst. *Handbuch Bilingualer Unterricht / Content and Language Integrated Learning* / hrsg. von W. Hallet, F. Königs. Seelze : Klett/Kallmeyer, 2013. P. 265–271.
12. Sudhoff, J. Zur Materialentwicklung im bilingualen Sachfachunterricht. *CLIL Revisited: eine kritische Analyse zum gegenwärtigen Stand des bilingualen Sachfachunterrichts* / hrsg. von B. Rüschhoff, J. Sudhoff, D. Wolff. Berlin : Peter Lang GmbH, 2015. S. 267–288.
13. Thürmann, E. Zur Konstruktion von Sprachgerüsten im bilingualen Sachfachunterricht. *Bilingualer Sachfachunterricht in der Sekundarstufe. Eine Einführung* / hrsg. von S. Doff. Tübingen : Narr, 2010. S. 137–153.
14. Wood, D., Bruner, J.S., Ross, G. The Role of Tutoring in Problem Solving. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2006. Vol. 17(2). P. 89–100.

REFERENCES

1. Baisha K. (2022) Resursy CLIL-tehnolohii u vyryshenni profesiinykh i osvitynykh zavdan pidhotovky zdobuvachiv tekhnichnykh ZVO. [Resources of CLIL-technology in solving professional and educational tasks in training applicants of technical universities]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues of the Humanities*, 48(3), 11–16. [in Ukrainian].
2. Fidkevych O., Sniehiriova V. (2023) Skafoldynh u systemi metodiv bahatomovnoi osvity. [Scaffolding in the system of multilingual education methods]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal – Ukrainian Pedagogical Journal*, (2), 107–114. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-2-107-114>. [in Ukrainian].
3. Chetveryk V.K., Veretiuk T.V. (2024) Perevahy ta vyklyky implemetatsii elementiv metodyky CLIL u konteksti vyshchoi osvity. [Advantages and challenges of implementing CLIL methodology elements in higher education]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: pedahohika ta psykhologhiia – Problems of Modern Transformations. Series: Pedagogy and Psychology*, (4). <https://doi.org/10.54929/2786-9199-2024-4-08-01>. [in Ukrainian].
4. Coyle D., Hood Ph., Marsh D. (2010) CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge: Cambridge University Press. 174 p.
5. Hallet W. (2013) Aufgaben– und Materialentwicklung. In: Hallet, W. & Königs, F.G. (Hrsg.). *Handbuch Bilingualer Unterricht / Content and Language Integrated Learning*. Seelze : Klett/Kallmeyer, 202–209.
6. Leisen J. (2013) Darstellungs– und Symbolisierungsformen im Bilingualen Unterricht. In: Hallet, W., Königs, F.G. (Hrsg.). *Handbuch Bilingualer Unterricht. Content and Language Integrated Learning*. Seelze : Klett/Kallmeyer, 152–160.
7. Marsh D. (1993) Teaching Content in a Foreign Language in Finland. *Tempus*, 6, 19–20.
8. Mehisto P., Marsh D., Frigols M.J. (2008) Uncovering CLIL: Content and Language Integrated Learning in bilingual and multilingual education. Oxford : Macmillan. 239 p.
9. Milne E.D., Perucha B.N. (2010) Metadiscursive devices in university lectures: A contrastive analysis of L1 and L2 teacher performance. In: Dalton-Puffer, C., Nikula, T., Smit, U. (Eds.), *Language Use and Language Learning in CLIL Classrooms*. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 213–231.
10. Pérez W.D., Fields D.L., Marsh D. (2018) Innovations and Challenges: Conceptualizing CLIL Practice. *Theory Into Practice*, 57(3), 177–184.
11. Rymarczyk J. (2013) Bildende Kunst. In: Hallet, W., Königs, F.G. (Hrsg.) *Handbuch Bilingualer Unterricht. Content and Language Integrated Learning*. Seelze : Klett/Kallmeyer, 265–271.
12. Sudhoff J. (2015) Zur Materialentwicklung im bilingualen Sachfachunterricht. In: Rüschhoff, B., Sudhoff, J., Wolff, D. (Hrsg.), *CLIL Revisited: Eine kritische Analyse zum gegenwärtigen Stand des bilingualen Sachfachunterrichts*, 267–288.
13. Thürmann E. (2010) Zur Konstruktion von Sprachgerüsten im bilingualen Sachfachunterricht. In: Doff, S. (Hrsg.) *Bilingualer Sachfachunterricht in der Sekundarstufe. Eine Einführung*. Tübingen : Narr, 137–153.
14. Wood D., Bruner J.S., Ross G. (2006) The Role of Tutoring in Problem Solving. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 17(2), 89–100.